

262(19) Marriage / Family History 18 APR 1939 Bailey Mogorosi K32/22
 indexed 13/4/39 1367 Hamilton Road, Batho Location
 pp. 1-24 17 Lonyale 262(19) 262(19) Bloemfontein, O.F.S.

Bathaping bare: mothe a seke a nyala ngwana wa ngwanagae
 gonne e le kgantsadi. Gape bare monna a se ke a nyala ngwana wa
 mangwanagae kgotsa mamogolagae kgotsa motlogoloe. Gape ha
 monna a le bobodu kgotsa a le seelole ga a dumelole mo metsing
 gore ba ka nyala gonne gotae ga a kake a otla mosadi. Mosadi ha a
 le bobodu kgotsa kgotsa a rotela mo diphateng ga a nyaloe
 ka gotae o boatlle. Me bare batholagadi ba seke ba nyalana ka
 selemo se thena gonne ba tlaa senya pula. Selo se ba se se hlatlang
 ke gore leha go tse pang ngwana wa bone a seke a nyaloe ke letibela
 Lerulu, Moroa. Bare monna a seke a nyala mosadi le o metonma
 mo go ing. Gotae ha monna a nyala ntalae o tlaa tsala a digole.
 Bagamothoare bare monna a nyala ngwana malomaagae kgomo
 di boele sakeng. Ga mosadi a nyetse ke kgomo a se bone ngwana
 wa mosimane, o ntsha di kgomo me a nyala mosadi gore a tle go mo
 tsalela ngwana wa mosimane, me are ke ngwana wa gagae wa
 mosimane gae wa ga mmagae. Mothe wa lekgotla se le vategang
 ke ena le o vategang thata gore o ka nyaloe kgotsa a nyaleloa.
 Ke moroetsana a tsetse ke se batho ba bojika ja balala ga
 a kake a nyaloe ke ba bojika ja bogosi. Ke gonne monna wa bojika
 ja balala ga a kake a nyala mosadi ga bojika ja magosi.
 Go nyaloe moroetsana ea senetla, me ba ga bone go tse gore ba
 ga bone ba siame, ke gonne go ka hlatlang mosimane
 mosadi gonne. Gongae go tle gotae a mothe a nyala wa tshaba e
 sele gore bojika le ka pane. Gape bare a bana ba pathe ba
 nyalane

262

2.

K32/22

2

nyalane gore kana ba lone ba seka ba timelana. Patle ea mosadi e buisa
ke rra mosimane le batho ba bo rago e leng bo rangoanagoe,
ramogoloagoe, malomagoe le bo mmagoe. Batho ba bogologolo
ba ne ba batlele mosimane mosadi ka godile. Gongae a bebele
a sale mo nyenyane, me mosimane le ena a sale mo nyenyane.

Gono go sena ngoana eo o tla inyadisang mosadi eo o sa ratoeng
ke batsadi ba gagae. Me go no go sa kopise sepe mo lanneng,
gore ba hae ha ba sa ntle kgotla ha ba ratana. Mosimane
ona a nyala mosadi eo o mmatlletsoeng ke bagolo joo gagae
me ba hae le ba ga bone maetsana gore ba batle gore moro-
adisa ke a nyale moroadisa, me ba dumelane. Me go no go sa
thaele gore go batle mosadi eo o itseng monna e kgotla ba
tlike ba kopana. Laha ba sa itsane ga go dire sepe hela. E, gongae
ba ne ba nyadisanga ba itsane gongae ba se itsane. Me go
tege mosimane gotae tsamane o ee go foreia koo go ring, me go
batlele mosadi gone, me a tsamane a ee go pepetsha gone, me moro-
adisa a mo emogele sentle gone a utloa batsadi ba gagae.

Ba ba thimololang morero ke, ba ora mosimane. Go tle go rongoe
rangoanagoe kgotla motho hela eo o ka rongoang. Me go se go
bula mahoko. Motho eo o rany rumilaeeng ha a hittha koo
ga ora moretsana o hittha a nei ke rumilae ke ba ora semeng-
meng gore ke tle go ba batlele sega metsi ba se bonye
mo go nyena. Me ga gona motho eo o emeng ka ntlha tsohle.
Me ha ba ra mosimane ba jena go batlele, ba ora maetsana ba re:
Ga re se lone rona, me ha lo se bona nyena ga re ithe.

262

3.

K32122

3

me samaca o ee go bolelela ba ba go ~~re~~ ^{romeleng} gore latlere
 utlae gore bay reng. Me ba ra moimane ba tle go buise maha
 ho. Taanong ha ba sena la dumalana, ba ra moetsana la
 bolele palo ea dikgomo e la e latleng. Ha ba la dumalana,
 ba ra moimane ba ntsho nku ea mokoole. Mokoole ke ~~ntsho~~
 nku ea tona kgole. Me e isiae koa ga ra moetsana. Gotlo go ntshioa
 bogadi joo dikgomo tse di mesheme a mabedi kgotsa leshome
 le le metsis e metlhano. E, leha dikgomo di sa tsoa tsotho,
 go oa tlo go nyaloa hela me tse di setseng di tsoe monago ga
 nyalo. Me leha gontse palo gase gore go tlo go nyaloa ha
 bonako. Gongae go tlo go hete dinyaga tse pedi go ise go
 nyaloa. Me go adimioa ngoethi gore go tle go bonoa
 gore a e siame, a ene le maitsoa kgotsa a e senalla.
 me ha e se na maitsoa, ga e tlhole e ratoa; me dikgomo
 tse di nthitsaeng di busise. Molao ke gore ha a ntshioa go
 bolelae gatae: ga re isa gore lo tla dirang ha ena gonne
 o bobodu ~~wa~~ o re thotse. Me le ha ba ba monyalang
 ba ha bona a le jalo, ga ba hake ba yimusa le ha a le
 bobodu gonne ba boleletsoe. E re le ha go buisoa ha
 ga dikgomo tse bogadi, ga go buisoa sepe le moetsana.
 Go na le batho ba tle la nyadipe monna ngoana oa
 malomagae. Me le ha o gona ga go thusi sepe gonne se se buil-
 oeng ke bo vragoe, a tshoanetse go se dira. Moradi oa
 kgosi oa ntsha o batloa ke bo vragoe le ymagae. Me a mo nyalo
 ha dikgomo tse di tlaa batloang ke ba bogadi.

legale

262

4.

K32/22

4

Legale bogadi yoa kgosi ga bo ntshioe ka mo go badiloeng palo
 ea dikgomo ka gone. Bogadi yoa mosadi oa ntlha oa kgosi ga ntshioe
 dikgomo tse mashome a mararo kgotsa a mane. Ke gore ba
 e le mosadi eo motonna oa ntlha. Mosadi oa bobedi o
 ea go batloa ke ba ga bone kgosi, me ba na le mosadi eo motonna
 he ha go katoe o batloa ke mosadi eo motonna, me a re ke batla
 motho eo o tla nthusang go ga metsi ke lapile nna, ke batla
 sega metsi se se tlaa nthusang. Me jaanong ha ba sena go mmetha
 go ntshioe nku ea mokoelle jaaka e tle e ntshidioe motho
 le ha e se kgosi. Mokoelle ga o batloa ke ba ra mosetsana,
 nne o ntshioa hela re ba ra mosimane gonne e le mola o
 'Betsana. Me ^{ba} ra mosetsana bone ba ntshioe seroala sa bogaloo.
 Jaanong go ntshioe dikgomo ha bogadi di izioe koa ga ra mae-
 tsana, me go izioe mosadi ooa motring oa gagae. Ha mokoelle
 o oa tsoe ke go tlola mola o, me ga go hape ga ntshioa
 mosadi. Mokoelle oa kgosi ga o ntshioe gangae hela o ntshioa ga
 ntsi, ntsi hela. Monna ga a hake a nyala basadi bale ba bedi ka
 nako e le nngoe hela, o ka nmpa a hetisa dingaga di le pedi
 pele ea nna gone o ka nyalang oa bobedi. Nanyala a, ana a
 sa nyala mo kerekeng kgotsa mo thutong a re o nyala hela
 ha dikgomo tsa bogadi me go lo go heditse. Ha motho a
 nyetse me ea re morago a nyala ntshioe, eo o nyetsoeng pele e
 ntshe e le ena eo motonna. Ha monna a ka nyala mosadi
 me a leleditse lo mongoe e le gore o sale mmottang,
 motlheng o mo nyalang ke gone o tlaa hetang a nna
 /mosadi

moradi eo motonna gonne a nyetsoe pele. Ika monna a nyala
 moradi eo monyenyane, ba tle ba tsamaelane ba ttholane.
 Basadi ba lehuha ba tshoanetse go utloana le go itse gore eo
 mogolo le eo mottana ke one. Le gone eo motonna a seke a
 kgarametsa ba ba nyenyane. Ika eo mogolo a bitsa eo monye-
 nyane a re: molodikane. Me le ha gale jalo, ga se gore baa
 ratana. Ga ba tsholalane dijo ibile ga ba elatsalane botshelo.
 Ka gonne ha monna a ile go rotala ka thung ea eo mongae, eo o robe-
 tseng a le esi ga a fete a robetse motlheng oo. Ebile o tlaa lala a
 ntse a ile go ima ha kgorong ea ntle ea soo a ba reditse se base
 buang. Moradi eo motonna o a para dikolo tse di ntle. Me eo monye-
 nyane o a para dikolo tsa dinku me roala maseka a melitse le
 digaga gore o itsege ha a nyetsoe. Basadi ba otha morigi me ba
 o tlotsa ka sebilo gore o phatsime. Basadi ba lehuha kane ba
 tsamaea mogō ha ba ea dihengthatheng le ha e le diharangthathas
 me ba tsamaea le monna a ntse a ba kgapha mo go omaneng le go
 gagautlhalana, me ba ntse ba letleletsoe go tsamaea le basadi ba
 bangae. Basadi ba ba ntse ba itshoere sesadi malapi le batho
 ba tantsha, empa eo monyenyane ena ga e itshoere setho gonne
 e re o nyetsoe mophato a ga magae. Gongae go tlo batho moradi
 me a sepe a nyaloa ka bona haana le mogoa o o sa o rateng,
 gongae ba ga bone ba loea kgotse ba utsoa. Ba re moimane
 ba batho ditshenuegelo tsa bone me ba di busedioe. Ika moetsana
 a re a seile le monna, ona a latisoa me o heta a bidioa^{ka} thupa
 e e tshabegang gore le ba bangae ba tshabe. Ika moroetsana a na
 /a

262

6.

K32/22

6

a ithole mpa ea dikgona me a gana go bolela es o mo ithaditseng
o na a golega ka loipa mo monaneng ea le tšogo me a gagamedisa
thata gore a bolele gore ke mang. Me ha a santse a gana go bolela,
a gokeleloe melamu e e mebedi mo thogong. O mongwe ka ha morago
o mongwe ka ha pele gore a utloe botlho ko me a bolele. Me ha a
sena go bolela latho bas ba duediswe dikgomo di le shome.
'Me rra ngoana oa mosetsana a duela tsa nni gotoe ena o na a disit-
seng. Ika moroetsana a sia te monna, empa a batlloe go ntshitsae
dikgomo, go duedisoe es o mo utsoileng me dikgomo tse di neoa
ba ba neng ba matlile me a seke a thole a monyala jaanong ka a
nyetsae ke es o mo utsoileng. Me ha moroetsana a ka ithadisa ka
monna es o matlileng, o duedisoe kgomo gonwe a thodile molaos.
Empa ga go batloe ditshenyegelo. Ba ra morimane ba tlaa rera
gore jaanong ba tlaa nyala jaanong kgotsa ba tlaa nyala
leng. lenyalo le ne le dirra ka lanyadi ba tlaa dula mmogo.
Me ba dule koa ga bone morimane leha e le koa ga bone monna.
lenyalo le rera ke batho botlho ba ora morimane le ba ra mosetsana
ba kopane. Ba tshimolola ka go dula koa ga ra mosetsana le go
kopanya dipitpa, dijana le dijelo, le go dira diparotse di
ntle. Le go butha dijō le dihutshane le di kgomo tse di thapang
le go laletsa ditgala tsa bone ka loipa le ka botlala hela.
Ba ra morimane ba tle ba le koa ga ra mosetsana me ba re jaanong re
nyetsa me re batla mosadi oa rona. Jaanong ha bogadi bo tlele
go dirra mohete oa lenyalo. Monyadi ga re ena o buang go
lua bo rragae. Ka dikgomo di sa lehana go nyalaa hela
/me

me di ntshise morago. Gongae go busedise lenyala morago me
 le seke le nyala me moradi o nne koo ga bone. O dula
 gone ka nako e tele go fitlhela bogadi bo ntshisa jaanong
 a va a tla isisa gae. Ga ba va moetsana ba gana dikgomo
 ke gore ga ba rate morimane eo a nyala ngwana oa bone
 kgoba ga va rate ba ga gabo. Ne ba seke ba thhole ba
 nyala. Moradi ha a isisa koo moting oa gagae, o isisa ke
 basadi heta ka mola o a patsana. O apesisa kolo ea
 mokhutlana me a roele thoro ea phokojē a tsoele morae oa
 matlala a diphuti ka mo iolekong ja ga gabo. Ne ha ba hitlha
 ba, re: re tshintu moradi oa bone, ke eo. Jaanong ba thabelo
 nku e tona e ba amogeloang ka eona. Ngoetsi e ntsha ha e le
 koo ga matlala eona ga e thabeloe ke setatai e robeta. E tshoaneta
 go tsoa ka mahube me a niela a apaea diyō, a ga metri gore e
 re ka batho ba tsoa ba hitlhek a dirile ditiro tsa ntlo.
 Ngoetsi ga e tshoanela go bua jaha e rata le bo matsala eona.
 Ngoetsi e ntsha gae e koo sa keng le gona ga e tshoanela go
 dula diphathe tsa matsala eona. Masho one o a anoa ka
 moo o vatang ka gone me ga a laple, o a sieloa ke matlalagae.
 Ngoetsi e bonoa ke batho ga a kaka a iphitlha gonne o a dira.
 Go tlo go nyalo leha dikgomo di sa tsa tlotlha, me tsa di ngoe di ntshisa
 moradi ena a tseloe. Ga monna a nyadisa moroa oa gagae o laletsa
 la ga gabo gore ha mo nyadise. Ne vagoae a ntshisa dikgomo. Borango
 anagae le bo ramogeloagae le malomogae ba ntshisa tse ding
 ee le bona. Betšana ba ntshisa bogadi ka dikgomo le o dirke.
 /Ba

262

8.

K32/22

8

Ba ra moretsana ha la sena go amogela bogadi, go bidisa bo
 ra ngoanagae le bo ramogolagae le bo malomagae ha tla go di bona
 ne go ntshoe kgomo e neoe malomagae, me go tshajoe kgomo
 e e di tshelang madi. Dilo tsa bogadi ke tsa ga ragoe ngoana
 hela ga a di kgaogane le ope. Ne le moretsana ga a di neoe
 ka bo ntsha ngoe. Monyadi o tle a hioe dimpho ke faga
 gabō le ditšala tsa gagae. Me le monyadi le ena o hioe
 ke ba ga gabō le ditšala tsa gagae. Go tlo go tshajoe
 dikgomo le dinku le dipudi, mo lenyalong. Ramosimane
 le yra moretsana ga ba ntsho dile tse dintsi tse tshajang, me di
 ntsho ke ditšala tsa bone ka ba ba nyadisa. Gotlo go tshajoe
 dinku tse di mashome mabedi le dikgomo di le bedi, zacti le
 ha e le bakupi ba o hioa dijō tse di ntai, ba tlo hioa nama
 le dijō tse dingoe ba sieloa kgaloa. Zetho ba leqae le bona ba
 ntse ba di ja. Emba lenyalo le tshoana ke bo ra ngoanagone kgotae
 va molo mogolod bona eseng nung oa mokete. Monyadi le monya-
 diaa va dula mo ntloaneng le dikala tsa bone, me ga ba
 robale mōgō. Ka lenyalo go a bina diherantlhathe le ditapa
 tsa mangole. Pina ragoe la tšone ke e:

Ke bonye bo ntsho ba oela mo khuting.

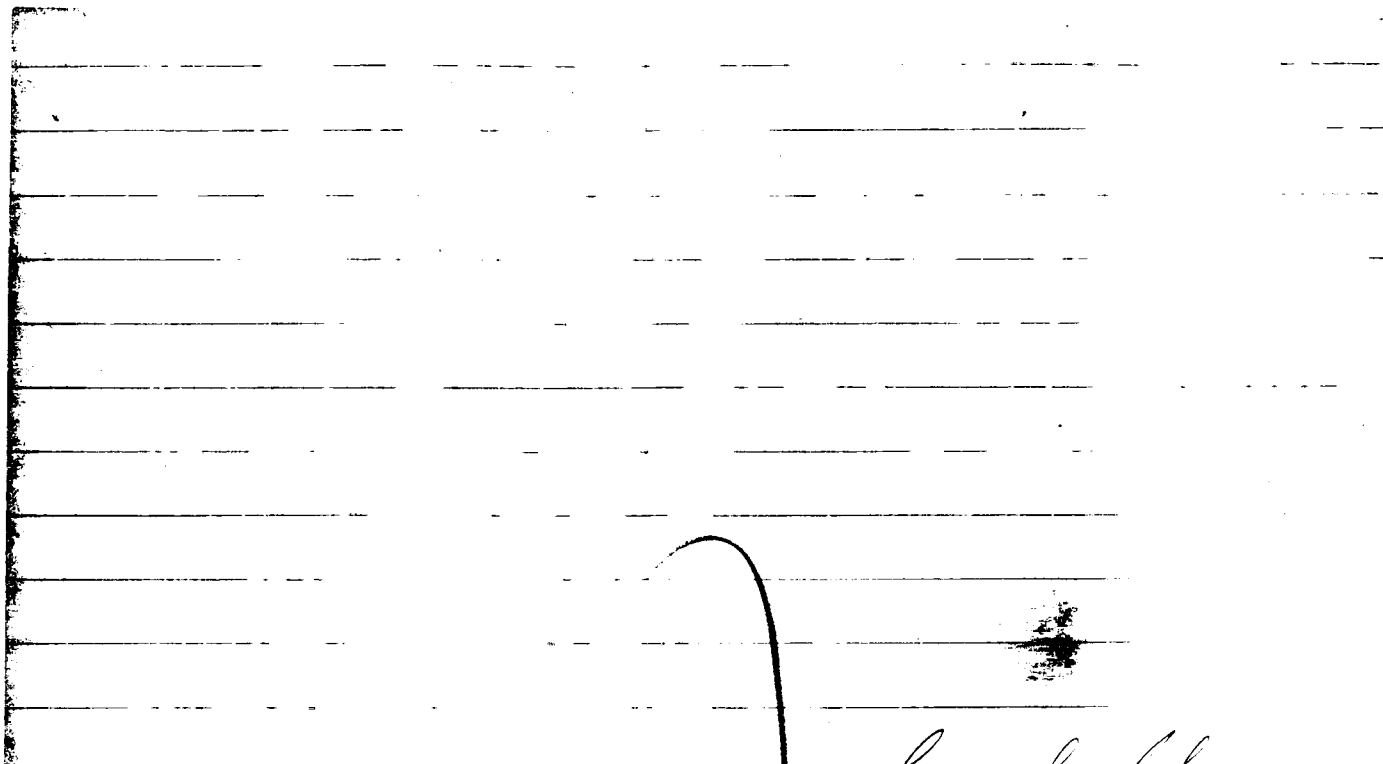
Ke bonye bo ntsho ba oela mo khuting.

Holele mashori holele mashori.

Holele mashori.

/E

Handwritten text, possibly a signature or name, written in a cursive script.

262

9

2 178 1939

K32/22

9

Fi ngwe ka re: Ba ra moamama ka ja ditela.
ba ra moamama ka ja matlamama,
Inina moamamara sholara,
Inina moamamara sholara,
re ta rula ka shone.

Monyadi on moradi on ~~thobane~~ ha a nyala. O thobane ha
ka ga gale. Le gwe ka melle ngara gwe e morale.
O thobane ha a nyala. Ba nyadi ka thobane ga
go rotala mogo ha nyala e hakele ne go hile matlana.

a le marara. Ne ha a mien ka ga leme mame on laise
gwe a naha a thobane ka ditlong ha a le ha mofa

moamama on gase. Ne ha a hilla ha moamama, go hilla
katho ka ka Ntlong go dimedia ngela e naha. Ne a Rele

262/22

History 10
14 APR 1939

Sailey Mogorosi K32/22 10
1367 Hamilton Rd; Batho Location
Bloemfontein.

Do'shelo Joo Motse le nyalano.

Nolao oa 'setsoana ka ga nyalano e jana: 'La monna a nyetse mosadi, o nala rago a re: mogogadiaki. Me o tshoanetsa go mo tlolla hela, jaaka a tlolla rago e o mo tseteng. Ha a mo roma o tshoanetsa go dira jaaka a mo reile. O tshoanetsa go shogela mogogadi e matlalo. Me mogogadi le ena o mo tshoana sentle hela jaaka jagoana oa gagae. Empa le ha gole jalo o mmoleisa tiro lobe gore a bone gore a o tlaa gona. Ha mogogadi a tshoane modiro o tshoanetsa gore a mo nee tiro e nne ena o tshoanang dimbu tsa modiro a hepe batho gonne e le ena mung oa motse ka 'setsoana. Ha mogae a tshabile o nala mogogadi, tshogo, ha a fa e ja oa duedisioa. Ha e le ea nku o ntsha nku, ha e le ea kgomo; o duela ka kgomo. Ha mogogadi a tshabile o ntsha lesaka a le nala mogae. Ha mogae a gana go dira se mogogadi o rileng a se dire, o isioa kwa kgoring me a duedisioe fudi. Mogae ga a baka a omana le mosadi oa gagae rago a le gaja. Gae tshoanela go tsena ka moo mogogadi o tshoanang ka teng kgomo ka moo o balang ditlhare tsa gagae gone. Empa ha a bitsa mogogadi a re: rra. Mogogadi le ena a re: moroka. Tiro ea mogae ke go lemela mogogadi aga lesaka le masimo. Mmogae mosadi o bidisa mma ka e le mogogadi fe ene. Mogae o tlolla mmogae, mogadi tshile o tshoanetsa go mo tshaba le go mo sisimoga. Ga a baka a duela mo mogogadi o dutseng gone, me ga a tshoanela go role ditlhako mo matlhong a gagae. Mogogadi le ena ga a baka a role tekku ka pele ga mogae. Mogogadi ga a tshoanda go tsena mo tshung ea mogae ea segotlo.

Ka mogogadi a ka omana mogae a le gone a duedisioa gator
 ga a na maitso. Mogogadi o tshoanetse go sisimoga mogae. Kgantsa-
 dia mosadi ke mogogae, me o ntra jaaka mokaulengoe hela.
 legale o ntra a mo tlotla jaaka le ena a mo tlotla, me ga mo
 nee seka. Go mo ha gone o ka nna a moka ka go rata. Ha a na le bana
 ke gone o ka mo nqalatsa masomi a bana ba gagae ka e le maloma
 a bone. Ca a tshabile o tshoanetse go ntsha serobe a se nala kgantsa
 dia mosadi gone le ena ha a tshabile o nala kgantsadie losaka.
 Monna o tshoanetse go tlotla mogogae me le ena a mo tlotle
 gone e le mogae. Bana ba ba mosadi ba ba sebana bone ke
 basidi ba gagae ka setsoana, ha e le ba ba nyenyane mo mosadiny
 oa gagae. O na le tshoanelo e go ba roma jaaka a rata. Ne ha ba
 mo nopa sengae o tshoanetse go ba nala. Ba tle ba mo tshatsoetse
 diaparō je go mo direla sengae le sengae hela se o ka ba laelang
 shone. ne ha go le jelo la tshoanetse go mo tshaba. Ba ba tenna
 mo mosadiny oa gagae ke bone o tshoanetse go ba sisimoga gone
 bone gator ke ba mogogadie ke ba o mogogae. Ne o ka ba
 direla kgatla a ba nala se se nalaeng ke ena, ne le lona ba ka
 modirela se la ratang go se mo direla. Empha ga ba tshamega.
 Nalome ga mosadi ena ga a mo tlotle gone seane sa setsoana
 sa re: ^{sethogolo} mogae o se tshata koo ga gabō mogolo se nyela molabeng.
 Ne o ntshetse mosadi oa gagae masomi me a nee malomogae.
 Ditšais tsa mosadi oa gagae le tšone o fi tšaa sentle. Go ntšala
 a mosadi bone o tshagana le bone jaaka ba tshagana le mosadi
 oa gagae. Ka mosadi a nyetse o tshoanetse go tlotla vragoe monna,
 /one

262

3. 12

K32/22

12

me le gona a seke a bua le ena jaaka a rata, o tshoanetse go mo
 ela tlhoko. Le gona o tshoanetse go mo tshaba le go mo sisimoga le go mo
 direla. Empa matsalagae le ena o tshoanetse o sisimoga ngoetsi ea
 gagae. Ngoetsi ga ea tshoanela go rola tshaba pele ga matsalae
 ea monna. Ke ngoetsi e epele e tshoanetse go tshaba magotiane o ga
 rragae monna. Ra monna ga a tshoanela go buisana le ngoetsi ka
 romanō. Ngoetsi e tshoanetse go tshaba le go tlotla matsalae eona oa
 moradi gonne e le nmagae. Molaō oa gagae ke go mo mo direla jaaka
 a tshoanetse. Ga a kaka a eraba matsalagae le ha a mo omanya
 ngoetsi a ka magae. Ngoetsi ha e eraba matsalae eona ea le e
 rogakane. he ha go ntsa jalo, matsalagae o mo tshoere jaaka e kete
 ga se ngana oa gagae. O mo dirisa thata o mo tshoere ka mokgwa
 o o tlhoko. Ka ngoetsi e se tšaga ka mahube, matsalae o re o
 bobodu. Ngoetsi e tshoanetse go tšaga pele ga matsalae eona.
 Molaō oa ngoetsi ke go re e roalele matsalae eona le go mo gila
 metsi le go mo dikela. he ha a lemile o tshoanetse go ntsa dijō tse
 dingae a di nala matsalagae. Zo monnaga monna ba ba simane
 bone ga a ba tlotle thata ka betsoana ba re ke banna ba gagae.
 Bone o tshoanetse go ba tshoetsa le go ba e la tlhoko ka ba
 tshoere ke tlala. Zo mo golae nomma bone o tshoanetse go ba
 tshaba le go ba sisimoga le go ba direla matsae gonne e le bo
 matsalagae. Me le bone ba tshoanetse go mo tlotla le go mo direla
 matsae. Ga ba tshoanela go tshoere diparō tse gagae, le ena ga a
 tshoanetse go ba ba diparō tse gagae mo ponatšegong ea matlho a
 bone. le diphatē tse gagae ke moile ha ba ka di bone ngoetsi ba
 Ra

262

4.

13

K32/22

13

ka di tshoana. do kgantadia monna oa gagae ba ba bottana mogo
 ana le ba ba tanna ke ho mogokae. Ba ba nyenyane ga a
 ba sisimoge jaaka ba va golo mo go mogate. Ba tshoanetse
 gore ba mo tshave bone gonne e le mogolo oa bona. Gape ga ba
 kape ba lua jaaka ba rata le ana. O tshoanetse go ba ele
 tlhōkō jaaka ho monnae. Ba ba tanna bone o pa le gore a
 va tshabe gonne ha se dire jalo o ka be a tshoka maitso.
 do ka nna ba, moroma ka moo va rateng ka gore. Empa ha
 ba rata go ka laola ~~pa~~ ba rata, o ka nna e gona gonne
 e se ho matelagoe, se bone ba tshamegile go mo tshisa ha
 a na. le tiro jaakale ana a tshamegile.

Monna le mosadi oa gagae. Monna o tshoanetse go ele mosadi oa
 gagae tlhōkō le, gore a mo seka a mo garafanya a ite ha e le
 mosadi, a tshoanetse go mo rekigela. O tshoanetse go mo rita
 ka moo a tshoanetseng go mo direla ka gore le se o se tshoane
 lang go. se dire, tshoanelotse monna mo merading ka go mo
 itumelisa ka ha metshameang, ga gagae le dilirō ba gagae.
 ka monna, a ka tshamea tshoang mo mosadi a se ite koo
 o ileng gone, mosadi ga a itumeli. leha monna a se ele
 mosadi ~~th~~ tlhōkō koo dishateng, ga se tshoanelo. Monna o tsho
 netse go, dira ka ha molapeng oa tshoana. Mosadi o tshoanetse
 go tshoana monna ka tshoanelo e se jaana: A mo direle dijō
 ka nako e e tshoanetseng, amo tshoanetse a mo tshabe a mo
 tshole a mpaikē. Mosadi o tshoanetse go utloa se se
 tshoang ke monna oa gagae, le go ele ntlo tlhōkō.

/ Pratis

262

5. 14

K32/22

14

Maitseō a lone no go eo mongoe le eo mongoe ke go re
 ba utloane mo ditirong tra lone le maitseō a lone.
 Se mosadi o se buang monna o tshoanetse gae utloa ke
 go itheetra. Ha monna a bua sepe, mosadi o tshoanetse go
 go mo utloa le go dira jaaka a bua. Empa ha a sa
 rate o tshoanetse go ne ga a rate. Ha la sa utloane, kajiso
 ga e eō mo go lone. Ha mosadi, a mosadi a dirile sengoe
 se se sa siamang, monna o tshoanetse go di emela tsothe.
 Me ha mosadi a dirile tiro ~~ngoe e kego~~ e e sa batlegeng, go bolelela
 ba ga gabō, me ke lone ha tla di emelang, ke lone batlaa
 duelang ha a duedisioa. Ha a sentse sengoe le ha a hapogile
 motsheleng ngoe, o tla emeloa ke ba ga gabō. Mosadi o tshoanetse
 go utloa se se buwang ke monna, empa gongae o tle a seke a
 dumelile ha a lōna gore monna ga dire ka tshoanele. Ha
 monna a rata go ananya selō go a bolelele mosadi. E, o ka moitseise
 ha e le gore se ~~mo~~ taolong, se mosadi ka ntsha e ngoe. Me mosadi o
 ga a kake a apanya sepe kgotla go eta a se dumeliloe ke monna
 oa gagae. ha ha monna a dira papadi ga a e laole le mosadi.
 Ha tsa a loetō se le kga kala gone o tle a mo itseise kgotla
 a se letshelō. Mosadi ga ana thata se go rua dikgomo di le mo
 taolong se gagae ha a na le monna oa gagae oa ntsha, e se oa
 bobedi. ha ha e le dihutshane. Monna o tshoanetse go mo naca
 ntlo, diaparo, diyo, dipelō le ditshelō. Empa eona mosadi o ntsa e
 aga le ena le ha a sa e thomase. Dipolokelo di itireloa ke mosadi.
 Monna o kopana le mosadi oa gagae ha a seta a monyetse. Me ha ana le
 ngana/

262

b. 15

K32/22

15

ngoana ga a kopane le ena ka metlha. Le gone ha ngoana a ise a hetsa dikgodi
 the thero ga a hake a kopana le ena. O kopana le ena gape ha a
 mokgosa. Gongoe mosadi o tle a gane go re monna a kopane le ena
 ha a anyisa kgotsa a sa itekanela ka mokgosa oa basadi. Monna o tle
 mo ntle, ha a sa mo utloe kgotsa a dira dilō "ka ketla tsholoo
 eng" (boom). Ka e le ditiro tsa ntlo mo monneng ga diō. Sa gagae ke
 go tloga matlalo hela le go roka dikobo le go roka ditlhalo tsa basadi
 le bana. Monna ga a dire sepe kgotsa go thusa mosadi. E, dikgong
 tsone oa di vaelela le metse ~~o tle a gae~~ ha mosadi a le esi hela kgotsa
 a bobola. Monna o aga ntlo gone o tle a reme dikgotlhoane le
 ditlhomoso le makotoana me a epele dikgotlhoane le makotoana
 gape a balele. O ^{thomosa} ~~ntlo~~ ntlo me e vaelele ke mosadi. Ditiro tsa
 mosadi tsa legae ke go lema, ga aga ntlo, go dira dijō, go dira
 dijana le dipitso tsa letsope le ditlhalo tsa gagae le tsa bana.
 Ka monna le mosadi ^{ba} ke tlola melao e le setšhama, ba tle ba tshogoe
 ke batho kgotsa ba tsene mo mangaping gone ba tle a dira tiro e e sa
 itumediseng ~~ba~~ go mo go bone me ba sekisise. Gongoe ba senye
 ngoana, ka ~~ga~~ ditlhalo ga mosadi ngoana a sale monye nyane.
 Me a hetoge serarara le seramela hela se ha a sa batleloe dingaka
 o tle a shea ruri. Ka mosadi a se tle bana o batleloe dingaka mme
 di meele dipitso me gongoe a beloge gongoe a tlhole. Me ke go itisoe
 ha a sa itire a se ke o tlhaloe. Le ha a bonye a le esi hela le gone
 haelele dipitso me a nne le la langoe gape. Empa ha a sa bone
 thero ga a hitla a tlhala a e bona. Le ha a la bona mme ba
 shoa ka sale monye nyane, o isioa helong go gongoe me a batleloe
 ngaka/

262

7. 16

K32/22

16

ngaha me ba tshela jaanong. Gongoe o na a rapeloa badimong kea
 legageng fa go no gotae badimo ba mo go lona me a bone
 thari kgotla bana ba tshela tshela. Gongoe ha banaba ba shoa
 ba, go toe eo o thagileng tsela hela ga se mothe, me a bidioe
 selo-hela. Gongoe gotae gase mothe ke Khudui, me leina ja gagoe
 e nne Khudui. Jaanong gi bana ba gagoe ba tshela.

Ha mosadi a sa belege go nyaloa mosadi eo mongoe eo o tlaa
 balang bana. Ga e le gore mosadi ga a belege ka ntlo ea go hokola
 ga monna, go tlo go batloe ngaha e e mo thatahatsang gore a nee mosadi
 bana. Ha monna a nyala mosadi eo mongoe ga a tle go dula ho emong
 joo eo pele gonne fa ena o nta a le gona ga se gore o tlaa moleleka.

O monyala hela ke go tla ratang ena gona kgotla ba ga gallo.
 Mosadi eo o batloa ke ba ga gallo monna be re ba batla mosadi eo
 o tlaa tsalalang ngana oa bone bana. Ne go ntshioe dikgomo tsa
 bogadi. Tirō ea gagoe e nta e le go dira ditirō tsa legae le ena, me
 le ena o na le ditshamelo tsa gagoe hela faaka eo mongoe. Ne bana
 ba gagoe ke ba gagoe hela. Ha monna a le seaka, mosadi oa gagoe oa
 mo bolela me a isaie kea lekgotleng a due disioe kgomo gore a
 tshabe go dira boaka. Sapele mosadi o bolelela ba ga gallo, me lona
 ba isaie monna kea kgasinggone a sekisioe. Gongoe mosadi o tle a
 tshabe monna ka ntlo ke boaka monna hela. Ha mosadi a le
 seaka, oa sekisioe kgotla monna oa gagoe oa metra. Gongoe mosadi
 oa seaka oa tshaloa, empa ga a lolae. Ha monna a tshara monna
 eo mongoe le mosadi oa gagoe oa mmolae me a betra mosadi.
 le gore ha monna a akahala le mosadi o sele, mosadi oa gagoe o tle a nate
 gore!

262

8.

17

K32/22

17

gore e le mogo sentle me ha a lonye a kakanye. Ha monna a seo,
me a hitlhela moradi oa gagae a na le ngoana eo eseng oa gagae
o tle a itse ka go mmema ka sebopegō. Ngoana oa monna o sete
ga a gae. Otle a tshoane le magae hela. Monna oa tiro e e
ntsheng jana ga a na boitshoarelo. Ha moradi a ile a tsala
ngoana oa monna o sete ka go tlhokahala ga monna ka nq ko e
telle kgotla ka go hohola ga monna ga a itshoareloe ka ga
seipato seo sa gagae. Gonne le ha monna a ka nna kong dingoga
di le tlhano, o tshoane ga dula jalo hela a sa tshene oke mo
tlung. ha gonne ha monna a hōpōla go tlo go lonye batho ba ba
tonna me ba dire maano a ba itsheng ka go hohola ga monna.
Ha monna a gona go mo robala le ene le gona o boletlela mmagae
mogolo, me a itse bo budisa ke bo magae gore o na le eng
ha a sa robale le moradi, me ha a gona go mo dira jalo a
budisa ke banna gore a be a rati. Dilo tse dikgale tse monna
le moradi ba tle ba kgopisane ka tshene ke ha monna kgotla moradi
a sa tsamae ka tsala e e seameng. Ha moradi a ganela monna
ka dikholo ke ntoa e kgolo me a mo lolaire mba. O tsho-
anetse go betsa moradi, ha a dira mashae. Me gongae moradi o tle
a siele ga jalo ha monna a mmeleditse bobodu kgotla
go roana le go bua lobe. Me ha e bare moradi a tlogile ga
hitlhela e le ene o molato ha lekgotla le tlhatthola puo ea
bone, oa omangoa me a busisa o isise gae, me magae a
mo setle ka thupa gore a fathe mofana ooo. Me ha go le molato
monna, o tle a duedisa ke kgosi, me a duele bagogadi.

/ Keetse

262

9.

18

K32/22

18

Kgotea ea monna le mosadi e tle e se lekgotlong me e sekoe ke le-
 kgotta. Basadi ba lehuha ba ntae ba nyaloa ka go tsaea bana ba
 motho bale baledi: kgotea ba lekgotlha leha, e le mothe o le
 mongoe hela. 'Ea mosadi eo mongoe e le ea laika ja bogosi, ke
 ene o nna ng tlogo ea basadi ba bangoe. 'Ea monna a nyetse
 lehuha, ga a kake a nyala mosadi oa madi a bogosi morago.
 Me mo kgong ea lone go laola eo elong eo matonna mogo
 lone eo o nyetseeng pele ke e le ea laika la lo monna eo.
 'Thala motho, ga a kake a nna mosadi eo mogolo le ha e le
 go laola basadi ba bangoe ka a nyetse morago. E, ha ele gona
 o nyetse pele ke gone o tle nna ng eo mogolo. elgona oa kgosi
 ga a kake a nyaloa ke ngoana oa motho eo eseng oa bogosi.
 heha monna mongoe a ka morata ga go thuse ka ba ga gallo
 moetsana ba tlaa gana. Me ba ga galo mosadi ga ba kake ba
 tloga mo naithelelong a lone pele ga mosadi oa lone. Ngoana
 oa kgosi o tshoanetsa go nyaloa ke ngoana oa kgosi jaaka ena.
 ke gone ga a kake nna mosadi eo monnyane ha e le go nna
 eo mogolo hela, ibile gape nne oa ntlha. E, mosadi eo elong
 ngoana oa kgosi e ntae e nna eo mogolo hela, me go nne go nyaloa
 ba bangoe. Basadi ba ga ba ntae monna a ntae a nyala basadi
 ba bantsi, me go dira ene hela ke go ntae ga gagae. ke gone
 monna ga tlotlheletse ke ope go nyala bana ba motho ba le
 baledi. Basadi ba lehuha ba ha monna oa lone dijo botlha
 hela ka tsatsi se lengoe le se lengoe. Me o robala mo tlong ea
 lo mongoe le eo mongoe ka go tshomagana ga matatai.
 Masiso!

262

10.

1939

19

K32/22

19

Masigo otle ga a robale mo tlung e le nngoe hela. Empa bogolo
 o robale koa ntlung ea moradi eo mogolo. Paradi ba leheba
 ba tshoanetse go utloana. he gone ba thusane. 'Ka eo mongoe a
 bobala eo mongoe a mo gale metse a mo vobalelele dikgong
 a mo apuele dijō. Empa ga ba ratang leha go ntsa jalo.
 eo mongoe o ililetsa eo mongoe losho hela. Me ba
 emangoa leha ba dira jalo. Matlo a bone ga a kgatlagane
 gone ba tla bobale. Ga ba kgagane dijō eo mongoe le
 eo mongoe nea tra gagge gone le maximo a bone a kgagane.
 Ga ba ye mmōgō. he bana ga ba de ba ba bangoe
 tlhōko.

19. 262 Bantu History 20 Bailey Mogorosi K32/2220
 7/22 divorce 17 APR 1930
 Dikgaganyō ba Mamyalo 367 Hamilton Road,
 Batho Location, Bloemfontein

Eare ha mosadi a lōea kgotse a tlhatae ba m motse oa gagae ka
 bobodu le ha e le ka boilo le mathaka; ka setsoana sa ga etsho oa
 belereditsoe me isiae ga gabō gote. Ngwana oa lone ke eo vana
 ore palete ka mekgoa ea gagae e e mashoe. Oa lōea kgotse oa vana
 kgotse o bobodu ibile oa utsoa. Ga gona gore a re ee kgosing
 pele. Oa ba motse oa gagae ba tenegele ga ba na gore a re ee
 dikgotleng. Empa monna le mosadi le lone ba nthe ba kgagana ka
 boji ha e le gore mosadi o dula dile tse di mashoe thata.
 Le kgotleng go tla ioa ha e le gore batsadi ga ba lone kgagano
 e gore e tla jang. Me ke gone bara mosetsa ba tla dirang lekgotla
 me ba epela ba ga bone monna pitso. Me ha ba bone phoso mo
 mosading go dumelolae kgagano ea lone. Tse goa e megolo
 e e mashoe e e tlhalelang mosadi ke go rotela diphateng, go
 dira boaka, boopa, bobodu, boloi, boatta le bosilale go vana
 le maaka mo ~~mping~~. Me ha mosadi a belereditsoe, ba ga bone monna
 ga ba batle dikgomo tsa lone tsa bogadi gonne e le lone ba mo
 telekileng, me le lone ga ba dula sepe. Mosadi oa dikgomo ke
 legae ibile ke ene monna na monna a seō. Leha monna a ka thamasa
 a ea bojako ka dingaga di le somi, ga a kake a tlhala monna
 o tshametsa go dula go thamasa monna a ba hitlha. Oa mosadi a
 ka tloga leha a ka tlhala gonne monna a seō ka nako ea ^{diryaga} ~~dit~~
 tse le somi, ga a bone bana ba gagae le gore o tlogela dile tse
 ntle ea gagae hela tlotlha ga a tsee sepe ha e se diapavō hela.
 Empa le ha gote pale ba ga bone mosadi ba tshametsa go musa le
 ha!

ha a sa rate. Gonne ba va moimane ba tshoanetsa go mo latela gore
 ba bone ba o tlogile kgotso o thadile. Ne ha ba hitlha kwa ga
 gabō moradi, ga ba mmotse sekē ena go tlaa bodisoa ba
 ga gabō. Ne go phuthiso batho ba legae gore ba motse gore mole-
 to ke eng; a o tlogile kgotso o thadile. Ne ha a re o tlogile, go
 budiso gore: a ba ga matsalago ba go shotla? A ga o fe?
 O tlositse keng? o lelekiloe ke mang? Ne ha a sa lolele molato
 ope hela empa a nyatsa ga ~~kgotso~~ ga monna hela, o tsoa go tsoa:
 tsala thoto ea gago o tsamae! a o ntea ke badimo a o ja
 monna ga o fe dijō ne a loe. Gonne ha a gana ga la moke
 dijō o dirra molala hela gore o ite ha a sa dire sentle. Zetsoana
 ba re: Ha moradi a tloga kgotsa a thala gonne monna a seō, o tuba.
 Ha moradi a th thadile moradi ne a gana go boea, o tlogela
 bana botlhe hela le dilo tsa ntlo. eigoana eo o tlo mo tseang ke eo
 anyang hela. Empa ha a godile magae ea motse, gonne go utshiso
 dikgomo tsa bogadi. Moradi eo o thadileng monna, otlle a tsamae
 a iphotihetse hela, a sa tsala pepe sa dilō tsa lesaka gonne
 e le ena o thalang. Leho monna e le ena o thalang moradi empa a
 sena molato o montsi gore o tla mo thala ka one. Oa duedisoa
 dikgomo tse shome. Empa bana boe ea ba tsala gonni a nyatsa
 ka dikgomo. Dikgomo tsa bogadi ke tsa bana. Ha monna a shule
 na, sa le montsha, moradi o nna ka bohutsana jo bogolo, me a ce
 kwa legae ja ga magae ne a apesise kobō e sele, me a boe
 atle go thapisioa. O tshoanetsa go itisa a seka a tsamae le
 bana kgotso a tsamae tsamae jake a rate. Empa ga a na
 gore

262

3. 22

K321 22

22

gore o tla dula mo boitshubong. Me o a nta a apara hela jake
 moradi a tshoanete go re a apara. Le gone a seke a dula le bana
 e le moradi oa motlholegadi. Me o tshoanete go dula dula ngoaga
 a nta a apara kolō eeo a beote moriri. Me ha ngoaga e hedile ke
 gone o tla di apalang me a apara tse di siameng. Jaanong a tse
 ke monnae mogatae a ee mogoloe sea ntlo. Go tlo go go poloe gore
 ba kgogantse ke tsho. Me ke gone ke mo o tseong ke monnae monna.
 Ka go shule moradi, monnae o tshoanete go ea seantlo sa ga molo
 mogoloe. Me ke molaō oa betsoane gore ha monna kgotla moradi a
 shule, monnae a ee mogoloe seantlo. Me ga a ntshedise dikgomo ja-
 mogoloe, me ga gana go gana. Ka shoa a sena monnae, ke gone
 monna o ka nyalang, moradi o seke me a nta dikgomo hela jake
 o ne a nyala pele. Le gone ha monnae moradi kgotla monna a sa-
 lolola, o tshoanete go lolola pele a ise a nyalane. Legone ha
 a sena monnae eo o tla nyalang gore gone ha tla buse dikgomo
 tse bogadi, le gone ga gana gore go ha tla koloe mothe eo mangoe
 moradi ka ga ~~ga~~ hela. Ga go ke go isa lekgotleng. Gotlo go isa
 koa ga na moretsane me go tse re tse go batla seantlo se se tla
 godisang bana ba ga mamogolo oa bone, me go dumeloe ha
 le gone jaanong a isioe koa ntlung sa ga mogoloe e nne moradi
 oa gae. Me ha go shule monna, go tse monnae monna go
 o seke oa latlha bana ba ga mogoloe, me a ite gore gatae a
 nyale mogatae mogoloe. Me a tse gatae ee go dulane ene ke
 mogatae. Ga gone ngoane ngoane lo o tla a gana go ea seantlo
 heha a gana o isioe ka manganga hela me a dire jalo. Me o itse
 gore!

262

4. 23

K32/22

23

gore ke mosadi oa ntle ea gagae. Ga gona dipuo tse dintsi ntsi tse
 di buisang kgotso go epa dipitso ha go na le eo o tla eang
 seantlo, kgotso gore go tla gona batsadi. Ka monna a shoe a le
 mogolo thata, mosadi o itulela hela mo motsoing oa gagae
 e, nne motlhogadi kgotso o tla ea koo go ratang ena, me le
 ha a, ka se ga gabo ga go molato. Empa o tshoanetse go nna
 motlhogadi ea ba motso oa gagae eleng bo mogoloe le bo
 monnae monna oa gagae. Ka e sa tshale, o nna mo go monnae
 mogetse me a nna ~~jaaka~~ le ke mosadi oa gagae. Empa hong go
 dira monna eo ha a rata. Gongwe motlhogadi o inyatliloe
 ke mongwe le mongwe hela eo o tla mo ratang. Me ha mosadi a
 gona go ka nyaloa ke mongwe oa ba ga bone monna oa gagae, le gone
 ga go dire sepe empa a ~~seke~~ a tse bana ba gagae ba tseba ke
 bo ramogole a bope le bo ra ngoana a bone. Me ha a nyaloa, o
 tshamea a le esi hela. Empa, ba ga bone ga ba hake ba mo tshamea
 me ba busa diqomo. Me ha nyaloa ke mongwe oa ba ga bone
 monna, o dula mo tshamea e monna o mo tlogetse mo go eona le
 bana ba gagae. Me ha monna eo o mo nyetse a sa rate a dula
 mo, ke gona o ka mo tshamea me a tla go mmala gaohi le ene.
 Empa ga e nne mosadi eo motonna f nna mosadi oa ka ha tshamea
 hela. Me ha langwe bone ba itse hela gore ke mogoloe bone gona
 a na a nyetse ke mogoloe bone. Me bana ba gagae ke bana
 ba ba tshamea mo go ba langwe. Me bana ba gagae le
 monna eo montsha eo ba nna ba nyeng nyenyane mo go
 ba ga gagae le ba monna monnae. Empa go tla go tse
 / ga a tshamea

262

5.

24*

K32/22

24*

ga a tshoanela go nna le bana le ena. Me ha a nna le bana
 le ena ke boaka gonne a na le moradi. Ka motlholagadi a
 boela koa ga gabo o tlogela bana, me o tsewa hela ba ba
 nyenyane gore a ba godise le gone eo o anyang hela. Me
 ha a tsamaisa le eo mongwe, o letlelela ke ba ga bone monna.
 Me ha ngoana eo a godile, o boela koa ga bone vragee.
 Me motlholagadi o tsasa dilo na gagae. Ka motlholagadi eo
 a godile thata, me go sena ba ga gabo bana ba, ke gone
 o tsamaisang ka eona eotlhe thata le bana ba gagae me
 a tse dikgomo le dihutsane tsoetse hela me a ikgodisetse
 bana ba. Me ha moradi a ile ga gabo me a ile a tsala
 bana gone, ke ba gagae hela. Me ha a ka nyaloa, ga goq letle-
 lela gore moradi eo mogolo oa motlholagadi a nyaloa ka diphe-
 mo. ke gone bana ba e nta e le bana ba monna oa ntha hela.
 Bana ba monna oa lobedi oa gagae ke ba ga moradi eo gonne
 a godile. Empa e nta e le ba monna eo. Bana ba monna oa
 pele ba nta ba tsamaisa le mmabone koa o nyetsang gone ha e le
 gone o setse a godile thata gase eo o tla tholane a tsala bana.
 Me monna eo, ga a kake a batla bana ba ba moradi eo,
 le gone ga a kake a re a tla ba thokomela.

end s 262